

Konuk Yazar /Guest Author

Türk Tıbbının İntihali

Plagiarism of Turkish Medicine

Cem Baykal*

Öz

Ülkemizde artan sıklıkta görülen ve bilimsel ya da sanatsal fikir ve eser hırsızlığı terim olarak intihal (plagiarizm) olarak bilinmektedir. Makalede ülkemizdeki intihal durum örnekleri, çözüm önerileri ile birlikte özetlenerek tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: İntihal; fikir hırsızlığı; akademik hayat.

Abstract

Seen with increasing frequency in our country and is known as plagiarism in terms of scientific or artistic ideas and treatise theft. Sample cases of plagiarism in our country has been discussed by summarising together with suggestions for solution in the article.

Keywords: Plagiarism; idea theft; academic life.

İntihal yani akademik fikir ve eser hırsızlığı tüm Dünya'da görülen bir sorun olsa da gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerdeki kontrolsüz ortam nedeniyle daha sık görülmektedir. Fark edilerek ortaya çıkarılan intihal olgularının gittikçe artması ise bilgi ve eserlere erişimin kolaylaşması, intihal suçunun ciddiyetinin anlaşılması, araştırılması gerekliliğinin ve cezalandırılması çabasının artması nedeniyledir.

İntihal Türk Dil Kurumu sözlüklerinde “bir kişinin eserinde başka kişilerin ifade, buluş veya düşüncelerini kaynak göstermeksizin kendisine aitmiş gibi kullanması” olarak tanımlanmakta ve sahtekârlık ve hırsızlık türü olarak belirtilmektedir.

Kuşkusuz bilim, her dalında daha önce inşa edilmiş olanın, bulunmuş ya da bilinir olanın üstüne yeni tuğlalar koymak ya da bilinende tuğla değişiklikleri yapmakla gelişir. Ana dalları ve dalları tariflenmiş ve nadiren yenileri eklenen bir yapıya sahip olan bilim kavramında geçmişteki araştırmacı ve bilim adamlarının hatta sıradan insanların bulgu, icat ve keşiflerinden yararlanılmaması ya da bahsedilmemesi imkansızdır.

Hırsızlık ya da sahtekarlık yapıyor konumuna düşmek bir yana sadece geçmiş meslektaş

* Prof. Dr. İstanbul Bilim Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hast. ve Doğum ABD., e-posta: cem.baykal@gmail.com

ve paydaşlarının emek, fikir ve isimlerine saygı gereği her emek ve fikir sahibinin bu hakkının karşılığını bulması gereklidir. Bu karşılık bilim dünyasında ve akademik hayatta referans gösterilmek yoluyla yapılan bir saygı ve etik davranıştan ibarettir. Referans göstermek, kaynak olarak bildirmek işlemi kuşkusuz herkes tarafından bilinen ve anonim olmuş bilgiler için rutin olarak yapılmaz, örneğin Dünya'mızın yuvarlak olduğu gerçeğini herhangi bir amaçla eserinizde kullanıyorsanız bu tür genel bilgiler için bunu kanıtlayan ya da hipotezleyen kişileri refere etmek zorunlu değildir. Tıp Bilimlerinde insanın organlarına oksijen taşınmasının kan hücreleri yoluyla yapıldığını belirttiğiniz bir giriş cümlesinde bunun için ilk bulan bilim adamını belirtmek zorunda değilsinizdir. Ancak sizden daha önce yapılan çalışmalarla ortaya konmuş bulgu, çalışma sonucu, fikir ve eserleri kendi eserlerinizde sizin bir bulgunuz ya da fikrinizmiş iması oluşturacak şekilde kullandığınızda bu başka bir bilim adamına ait olan hak, onur ve kazancı çalıp kendinize mal etmişsiniz anlamına gelir.

Maddi hırsızlıktan farkı olmayan hatta daha ağır olduğunu kabul etmemiz gereken bilimsel hırsızlıkta en önemli ikincil kazançsa bu yolla yapılan yayınların ve bu yola yönelmenin en önemli getirisi ve hatta bazen kışkırtıcısı olan bilimsel yükselme, tanınma ve mevki edinme kavramlarıdır.

Günümüzde tüm dünya ülkeleri ve bilim çevreleri tarafından kabul edilemez bir etik ihlali olarak sayılan bu durumun soyut tartışmalarında bir sorunumuz olmamakla beraber, teşhis çabaları ve cezalandırılmasında siyah ile beyaz kadar farklı uygulamalar vardır. Kimi ülkeler -genellikle gelişmiş olup bu suçun bireylere olduğu kadar ülkeye de zarar verdiğini kavrayabilmiş olanlar- intihal suçunu yapan kişinin akademik ve bilimsel hayatını bitirecek derecede sert yaptırımlar getirirken bazı ülkeler ise gerçek bilimde değil ama bilimsel gibi gözükme kriterlerinde bir kaç adım öne gidip, olmayan başarılar ilan edebilmek uğruna bu suçu orta düzeyli ve kişilerin korkmasına çekinmesine yol açmayan yaptırımlarla geçiştirmektedir.

Ülkemizde tamamen bir buzdağı konumunda olan bu suçun bilinirliği, teşhisi ve en önemlisi tespit edildiğinde caydırıcı etkileri olacak şekilde cezalandırılması için resmi, sivil toplum kuruluşu, meslek birlikleri kaynaklı ya da bireysel birçok mücadele yapılmaktadır. Ancak yakın tarihte de gördüğümüz gibi intihal yaptığı ve bu sayede yükseldiği, akademik unvan ve mevki sahibi olduğu açıkça kanıtlanmış insanlar bile çeşitli af kanunları, soruşturma ve cezaların savsaklanması, olayın politize edilerek senin adamın benim adamım şekline dönüştürülmesi yoluyla en azından toplumun bir kesiminin gözünde aklanmasıyla kangren olmuştur.

Sanat ve bilim dünyasının bu bitirici ve amansız hastalığı için her bilim ya da sanat dalından yüzlerce -kanıtlanmış ya da kanıtlanamamış, yasal soruşturmaya konu olmuş ya da olamayıp yapanın yanına kalmış- örnek verilebilir. Bu yazıda ise çok fazla teknik ve hukuki detaya girmeden tıp dünyasındaki olgu ve sorunların özetlenmesi amaçlanmıştır.

Tıp ve İntihal

Tıp bilimi gerek teknolojinin bu bilim içindeki hızlı gelişimi gerekse de hastalıkları anlama

ve çözme konusunda gelişmelerin artışı sayesinde ilerleyişi en hızlı bilimlerden birisi konumundadır. Öyle ki son 30 yılda kullanılan tıbbi tanı ve tedavi araçlarının eski ve kullanışsız model konumuna gelme süresi 2-3 yıl aralıklarına düşmüştür. Teknolojik ve moleküler bilimlerin tıbbı gittikçe daha fazla adapte edilmesiyle de her branşta inanılmaz gelişmeler yaşanmaktadır. Bu durum da doğal olarak yapılan araştırma, çalışma ve rapor edilen yeni durum (hastalık nedeni, cerrahi yöntemi, medikal tedavi ve sonuç) sayısında patlamaya yol açmıştır. Tüm dünyada kabul edilmiş bu yayın ve araştırma sayısı artışı kuşkusuz insanlığa ve de günlük hayatta bireye önemli sağlık kazançları sağlamaktadır.

Dünya üzerinde tıp bilimindeki bu değişikliğin ülkeler bazında ve günlük hayata yansımaları da kuşkusuz çok farklı olmaktadır. Bu tıbbi araştırma ve yayınlar teorik olarak bu bilimin ve insanlığa sunulan sağlık hizmetinin kalite ve sayısını arttırmak amacını gütsen ve bunu gerçekleştirse de ikincil sonuçları farklı olabilmektedir.

Ülkeler ve hatta merkezler bu yayınların sayısı, kalitesi, günlük hayata yansımaları ve uluslararası alanda kaynak gösterilmeleri gibi açılardan belli kriterlere bağlamakta, bu noktadan itibaren de bu durum akademisyenlerin bireysel çıkar ve uygulamalarıyla kesişmeye başlamaktadır.

Bu durumu daha basit ve açık olarak ifade edecek olursak insanlığın ve bilimin ilerlemesi için “bilim adamlarının birbirleriyle konuşması, paylaşması ve yönlendirmeleri” olarak nitelenebilecek tıbbi bilimsel yayınlar olay bireysel boyuta indiğinde kişisel mesleki yükselme, para kazanma, mevki edinme gibi amaçlara da hizmet eder hale gelmektedir.

Elbette bir bilim adamının hayatını verdiği araştırma, çalışma ve bilimsel yayın faaliyetinden mesleki ve maddi kazançları olması doğaldır ve olmalıdır. Unutulmamalıdır ki bu çalışma ve araştırmaları yürüten bilim adamları da para kazanmak, mesleki olarak bir mevki edinmek ve hayatlarını sürdürmek zorundadır. Hepimizde bulunan aile kurmak, ailesinin geçimini sağlamak, gelecek kaygısı duymadan çalışabilmek ve de yükselmek beklenti -ve bazen hırsları- tıp insanlarında da vardır.

Bu noktadan yola çıkıldığında kurumların ve ülkelerin önemli bir sorumluluk alanı ortaya çıkmaktadır ki bu da insanlığa hizmet amacıyla bireysel çıkar kesişmelerini kontrol etmek ve kurallara bağlayarak insan kaynaklı hata ve suçları engellemektir. Bu hata ve suçlar bilim insanının para kazanma hırsıyla çeşitli fon, araştırma desteği, ya da mevkileri kötüye kullanması ya da akademik yükselme için daha hızlı daha çabuk ve daha “kolay” yolları aramasından kaynaklanabilmektedir.

Bu genel yaklaşımı ve yazının konusunu ülkemiz bazında daha anlaşılır kılarak anlatmak gerekirse ülkemizde bir araştırma yayın, konuşma, akademik ders ya da kitap yaratırken beklentileriniz para getirisi, bilimsel tanınırlık, akademik mevki elde etmek ve yükselmek (akademik unvan ve statü olarak) olabilir. İçine insana ait hırsların girdiği tüm bu olaylarda ise sahtecilik olasılığı her zaman mevcuttur.

Ayrıca akademik hayata adım atabilmeniz için “bilimsel yayın yapmak” ilk adımlardan

başlayarak ana kriterlerden birisi olduğu için herhangi bir akademik pozisyon beklentisi olmadan iyi bir kuruma başlayabilmekten tutun da akademik hayata üniversite çatısı altında başlayabilmeye kadar bütün adımlarda yayın sayısından kaynaklanan temel şartlar ve puanlama sistemleri kullanılmaktadır. Kaliteden çok sayıya yönelen bu gibi sistemler de ister istemez bireyleri sahteciliğe itebilmektedir. Maalesef bilim insanının ideal insan özelliklerini taşıyacağını zannederek bu sistemleri bu şekilde kuranlar bireysel sahteciliklerle aldatılmaya mahkûmdurlar.

Kuşkusuz ortam ya da koşullar ne olursa olsun sahtecilik ve hırsızlık insanın karakterinden kaynaklanan bir durumdur ancak koşulların uygunluğu bireyleri suça daha çabuk itebilir. Bilimsel hırsızlık suçu olan intihal için de bu böyledir ve maalesef ülkemizdeki ortamın, sistemin ve anlayışın aşırı uygunluğu ülkemizi uluslararası arenada gittikçe daha kötü anılır hale getirmektedir.

Suça teşvik eden bu ortam ve şartlardan biraz bahsetmek gerekirse tıpta uzmanlık sınavıyla asistanlığa ilk adımını atan bir genç doktor uzmanlık eğitimi sırasında kendisinden yayın yapması beklenen, üniversitede ya da eğitim hastanesinde üstü konumundaki uzmanların ve öğretim üyelerinin çalışma, yazı ve sunumlarını yapmak zorunda olan bir öğrencidir.

Yakın zamana kadar tez çalışmasının dergilerde yayınlanan makalesinde bile ilk isim olmasına izin verilmeyen, yaptığı tez bile hocalarının birinci ismi altında yayınlanan asistanlar, uzmanlıklarını aldıkları anda ise üniversite, eğitim hastanesi ve hatta özel hastaneye başvururken kendisinden yayın sayısı sorulan kişilerdir. Bu katastrof¹ yasal kurumların tez çalışmasından kaynaklanan yayınların ancak tezi yapan asistanın adıyla yayınlanabileceği kuralını getirmesiyle aşılmış gibi görünse de doçentlik başvurusu sırasında tez çalışmasından kaynaklanan yayınların puan hesaplaması dışında tutulması gibi mantığı belirsiz uygulama halen devam etmektedir. Genel olarak baktığımızda asistanlık döneminde yapılan çalışma, araştırma ya da olgu sunumları asistanların üstlerine koşulsuz hizmet ettiği ve yayın kazandırdığı bir dönemken asistanlığın bitip uzmanlık dönemimin başlamasıyla ise kişi ne kadar çok (kalite olarak değil sayı olarak) yayını olduğuyla ölçülür, değer verilir halde olmaktadır.

Bu dönem sonrasında bir uzmanın ya da yardımcı doçentin yükselbilme kriteri yayın sayısı, kongre katılım sayısı, yazılan kitap bölümü gibi tamamen “sayı ve skor” üzerine kurulmuş bir akademik ölçüm sistemi ile yürümektedir. Birkaç yıl içinde yüzlerce uluslararası sitasyon alacak ciddi ve başarılı bir yayın sadece bir yayındır ve onun yerine bilimsel hiçbir değeri olmayan sadece çalışma olsun sayı artsın mantığıyla yapılmış 3 yayın olması ülkemizde yükselme ve akademik unvan değerlendirmelerinde daha yararlıdır. Bunun açık kanıtı da doçentlik ve profesörlük dosya değerlendirmelerinde sitasyon sayısının en az katkısı olan bölüm olması, *SCI (Science Citation Index)* içinde 5 birinci isim gibi tamamıyla skor arayan şartların ise yükselmeyi belirleyen ana kriter kabul edilmesidir.

Birçok eğitim hastanesi ve üniversite tıp fakültesinde uluslararası ve ulusal kongrelere

¹ Yıkım, felaket, fiyasko. bkz. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.54880c-8148fa02.94151818

katılım desteği alabilmek için sunum sahibi olmak şart koşulmakta ancak kongrelerde yapılan sözlü ya da poster sunumlarının kaçının ilerleyen zamanda yayına dönüştüğü asla kontrol edilmemektedir. TÜBİTAK tarafından yayın başına araştırmacılara ödenen “uluslararası yayın desteği” programı yayının aldığı sitasyonu hiç konu etmemekte, Nobel ödülüne aday olacak yayın yapana da, sıfır sitasyon adığı halde “ben de aynısını buldum” iddiasıyla yayın yapana da aynı destek verilmektedir.

Yukarıda ancak çok azı sıralanan sadece yayın sayısına odaklı bir sistemde adaylar ve akademisyenler de başlangıçta ne kadar idealist ve dürüst olsa da sistem onları sayı ve skora oynar ve bazen bu skoru arttırabilmek için dürüstlükten ve etikten uzaklaşır hale getirmektedir.

Bilimsel araştırmadan daha çok masa başı yayın üretimine kayan bu sistemde kimi çalışmaların gerçekliği ve sonuçlarının güvenilirliği tartışmalı konumda olmakta ve ülkemiz kökenli yayınların güvenilirliği ve geçerliliği de azalmaktadır.

Kaliteden daha çok sayıya odaklı bu sistem sonucunda yapılan bilimsel yayınların sadece araç görülmesi ülkemizi intihal olaylarının bütün sümen altı edilmelere ve “yen içinde kalma” lara rağmen gittikçe arttığı bir konuma getirmiştir. Özellikle dijital gelişmeler sayesinde intihal saptayan bilgisayar programlarının kullanıma girmesi ve internet sayesinde bilgiye ulaşmanın tek tuş uzaklığa gelmesi bizlere basit bir yayında da olsa, önemli ve çok satan temel bir kitapta da olsa çalıntı ve sahteciliği anlama olanağı tanımıştır.

İntihal üzerine yazılmış bütün makale ve incelemelerde tariflenen intihal çeşitleri; ister en basit hali olan kaynak göstermeden içerik kullanımı olsun ister en ciddi hali olan eser hırsızlığı olsun ülkemizde sayı ve skora yönelik akademik sistem sayesinde teşvik edilir konuma gelmiştir.

Doçentlik sınavına başvurmayı ve buna uygun bir dosya sahibi olmayı amaçlayan akademik yolculuğun başındaki bir bilim adamı 5 adet birinci isim *SCI (Science Citation Index)* kapsamında yayın kuralı yüzünden nasıl ve ne içerikte yayın yapacağını değil kaç yayını olduğu ve kaç tane daha yapması gerektiğini hesaplamak zorundadır. Eğer bu aday biraz da etik ve ahlaki olarak uygunsa bu yayınları kalitesine bakmaksızın yaparken içerik, dil ya da sonuç ile uğraşmaktansa referans göstermeden bilgi alıntılama, başkasının sonuçlarını kendisininmiş gibi kullanmak, makalelerin giriş ve yorum kısımlarını başka yayınlardan kokteyl yapmak gibi intihal yöntemlerine tenezzül edebilmektedir. Önünde bulunan ve yetişirken gördüğü büyükleri ve hocaları bu tür etik dışı işlere başvurmuş bir akademisyen adayı da zamanla bunu işin “normali” olarak görebilmekte ve olay çığ gibi nesilden nesile büyümektedir.

Bu makalenin yazarının akademisyenlik hayatı süresince şahit olduğu intihal çeşitlendirmeleri içinde;

- Uluslararası bir dergide yayınlanmış bir araştırmanın basılı halinin asistana verilerek “bunun aynısını yap işte” şeklindeki tez danışmanlığı sonucu ortaya çıkmış tezler,
- Uluslararası bir kaynak kitabın Türkçe çevirisi için yapılan ve çeviri olduğu bilinen bir bölümünün başka bir yerli kitapta çeviri yapanın kendi eseriymiş gibi

yayınlanması,

- Ulusal ya da uluslararası kongrelere devlet desteği olarak gidebilmek için sunum zorunluluğundan yararlanmak amacıyla yabancı bir yayının “abstract” ının Türkçe’ye çevirilerek kongreye başvurulması ve kullanılması, ama bu posterin hiçbir zaman yayına dönüşmeden kongre bitiminde unutulması,
- Bir onkojenin belli bir kanserdeki durumu üzerine yapılmış bir yayının alınıp başka bir kanser türünde de çalışılmış gibi yazılması ve hatta yayınlanması,
- Yapılan araştırmada referans listesindeki yayınların ülkemizden ulaşılamayan, internet yoluyla bile elde edilemeyen kitap ve makaleleri içermesi sayesinde ortaya çıkan, başka makalelerden bölüm çalarken referansları da mecburen çalma durumu,
- Kendisinden akademik statü olarak daha kıdemsiz bir meslektaşın yayın, araştırma, kitap bölümü ya da özgün eserini “amirlik” konumunu kullanarak elde edip zaman içinde kendi eseriymiş gibi yayınlanması, ödüller alınması

gibi inanılmaz ve ahlak, etik bir yana utanma duygusunu unutmüş uygulamalar yer almıştır.

Ne yazık ki intihal olduğunu kanıtlarıyla, dijital kayıtlarıyla ve intihal programı analiz sonuçlarıyla gerekli mercilere sunduğunuzda da ciddi ceza ve yaptırımlara gidilmemekte, “senin adamın, benim adamım” şeklindeki kayırmacılığımız sayesinde üstü örtülmektedir.

Yine bu makale yazarının yazdığı bir kitap yıllar sonra bir resmi devlet hastanesinin web sitesinin ana sayfasında başka bir doktorun eseriymiş gibi yayınlanabilmiş, resmi başvurusuna yanıt verilme ihtiyacı bile duyulmamış, adli uyarılarla kaldırttığı kitap bu kez bir meslek derneğinin ana sayfasında yine aynı intihalcinin eseriymiş gibi yayınlanmıştır.

Bu tür akademik rezaletlerimizi ülke içinde akademik tehdit, üstünü örtme ve hukuk yolunu etkisiz kılma ile gizlediğimizi düşünsek de uluslararası alanda hiçbir şey bizim sandığımız gibi gizli kalmamakta, ana kitap konumundaki eserinin koskoca bir bölümü Türkçe çevirisinden çeviri sahibi tarafından “nasıl olsa ben çevirdim başka bir ulusal kitapta da kendim yazmış gibi yayınlasam kim farkeder ki?” aymazlığında yayınlandığında yurtdışındaki ana kitap editörü her fırsatta bunu anlatmakta, konu bireyselden çıkıp “Türkler” şeklinde anlatıma dönmemektedir.

Bu yazıda intihal çeşitleri, saptama yöntemleri, caydırıcı cezaların ne olması gerektiği, ya da başarısız olmamızdaki nedenler daha detaylı konu edilmeyecek olsa da yakın zamanda ilgili bilim dallarının (tıbbi etik ve deontoloji, dokümantasyon ve kütüphanecilik, bioistatistik ya da hukuk) tez çalışmalarından birkaçı ülkemizden yayınlanan uluslararası yayın, ulusal bazdaki kitap, makale ve vaka sunumlarının intihal programları yoluyla çalıntı içerik yönünden araştırılması şeklinde olacak olursa çok utandırıcı sonuçlarla karşılaşmamız olasıdır.

Unutulmamalıdır ki doçent ya da profesör olabilmek, şöhret sağlayabilmek, bilim adamı görünümü vermek için intihal sahtekarlığına yeltenen bir tıp doktoru, hastasına uyguladığı yanlış tedaviyi de gizler, hatasını da kapatır, yaptığı ameliyatı da farklı yansıtır. Daha da kötüsü sadece

kendisine hastalarına ya da ülkesine değil dünya tıbbı ve bilimine de zarar verir. Dolayısıyla tıbbi alanda bulunduğumuz bu durumdan kurtulabilmek sadece bu meslekteki insanların değil hasta olarak bile olsa tıpla bir yerde yolu kesişen herkesin yani bütün insanlığın sorunudur.

Ülkemiz tıbbının intihal yoluyla intiharı, kolaycılığın, hak etmediğine sahip olma sevdasının, mesleki ahlaksızlığın ve de genç meslektaşlar arasında daha sık görülen çalışmadan yükselme merakının maddi kazançla ödüllenişleriyle geri dönüşsüz bir hale gelmektedir.

Bir gecede üniversite haline gelmiş binaların içine yeterli sayıda olmasa da durumu kurtaracak kadar öğretim üyesi koyma zorunluluğuyla hareket eden idarecilerimiz de bir anlamda normal yoldan bu kadar kısa sürede yetiştirilmesi mümkün olmayan öğretim üyelerinin bu faullü gollerine, kısa yol arayışlarına dikkat etmemekte, ses çıkarmamaktadır. Meslek kuruluşları – bu yazı konusu için Türk Tabipler Birliği- etik ve ahlaki kurallar çerçevesinde davranmaya çalışsa da siyasi ortamın değersizleştirilmesi ve yaptırım güçlerinin kısıtlı olması sayesinde bu kötü gidişi ancak eleştirerek seyretmek zorunda kalmaktadır.

Yazarın umudu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararları sayesinde hatalı kararlarından dönen ülke hukukumuz gibi intihal durumumuzun da yurtdışı yaptırımlar arttıkça ülke içinde de ciddiye alınır olmasıdır.

Kaynakça

- Gücükoğlu, B. ve Reis A. Z. (2014). Türkiye’de ve dünyada intihalin yaptırımları. 13 Kasım 2014 tarihinde ab.org.tr/ab14/bildiri/323.pdf adresinden erişildi.
- Masic, I. (2014). Plagiarism in scientific research and publications and how to prevent it. *Mater Sociomed.* 26(2), 141-146.
- Serengil, Y. (2006). İntihal. *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 6 (1). 13 Kasım 2014 tarihinde <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=264> adresinden erişildi.
- Uçak, N. Ö. ve Birinci, H. G. (2008). Bilimsel etik ve intihal, *Türk Kütüphaneciliği*. 22 (2), 187-204.